

לארבעת

ויקראו לפניו אברהם (בראשית מא, ט)
 "זה יוסף שהיה לך בחימה" (ד"ה י)

מתורתו ומשנתו של
 שר התורה הגאון הקדוש
 רבי יוסף ענגיל זצ"ל

פרשת כי תשא תשפ"ב • שנה ב' - גליון ס"ב • מכון "אוהבי תורה" להוצאת ספרי רבינו זי"ע

תפארת יוסף

פנינים על פרשת השבוע

אתון דאורייתא

כלל ב

איש אשר ירקה כמהו ואשר יתן ממנו על זר ונקרת מעמיו (ל, ל).

הסך עצמו בשמן המשחה עובר רק עבירה אחת - חילול קדושת השמן

עיין בתוספתא מכות (פ"ג ה"א), דאחד הסך ואחד הניסך משמן המשחה חייב, עיין שם היטב. ולפי זה, הסך את עצמו משמן המשחה לכאורה לוקה שמונים - משום סך ומשום ניסך וכמובן.¹ ולא מצאתי דין זה ברמב"ם הלכות כלי המקדש פרק ראשון - ששם נתבאר דני סיבת שמן המשחה, וגם לא הביא הרמב"ם שם כלל גוף דין התוספתא הנ"ל - שגם הניסך חייב, וצריך עיון למה השמיטו. ואדרבה, מלשון הרמב"ם שם (ה"ו) שכתב: אחד הסך את עצמו ואחד הסך את אחרים, שנאמר 'ואשר יתן ממנו על זר', עכ"ל, מוכח דשויין הן עבירת הסך את עצמו ועבירת הסך את אחרים, וזה שלא כדברינו, דלפי דברינו הסך את עצמו עובר שתיים והסך את אחרים עובר רק אחת.²

ואולם יש לומר, דכמו שכתבנו למעלה (ראה אתון דאורייתא כלל כ"ד ה"בש"ס) לענין טומאת כהן דתמיד העבירה רק אחת הוא, במה שמטמא ומחלל קדושת כהונה, הכא נמי תמיד העבירה רק אחת הוא, במה שמחלל קדושת השמן על ידי הסיכה על זר, ועל כן גם כאן הסך את עצמו אינו עובר רק עבירה אחת, שמחלל את קדושת השמן על ידי שסך עצמו בו, וזה פשוט.³

אוצרות יוסף

מאמר דוד

ויחל משה את פני ד' אלקיו ויאמר וגו' (ל, יא).

משה רבינו שהיה בחינת 'תפארת' הפר נדר לבחינת 'מלכות'

אמרו חכמי האמת ז"ל (עיין זוה"ק ויחי רל"ו; מגלה עמוקות פרשת ואתחנן אופ"ג) על משה שהיה פניו כפני חמה (עיין בבא בתרא עה.) - בחינת ה'תפארת' (עיין זוה"ק משפטים קט"ו), ונקרא מוכח זה 'איש האלקים' (דברים לג, א) - בעלה דמטרונותא (עיין זוה"ק בראשית כא: שם תרומה קלו); [דשם המלכות הוא גם כן 'אלקים' (עיין זוה"ק נח סח; שערי אורה שער א דף ט:)]. שהוא היפר הנדר לבחינת מלכות, כמו הבעל שהוא מפר נדר אשתו ומבטלו (ראה במדבר ל, ג), שהוא מופאת עניין הממשלה שיש לבעל על האשה (עיין כלי יקר פרשת מטות ל, ג ד"ה לא; תורת חיים בבא בתרא עד. ד"ה עכשיו).

וזה רמזו גם כן בגמרא דילן - ברכות (ל, ב), 'ויחל משה את פני ד' - שהיפר לו נדרו כו' [דד' סתם הוא תפארת (עיין זוה"ק ויקרא יא; שערי אורה שער ה דף ט) וכמו שקדם (ראה אוצרות יוסף מאמר דוד פסקא עד), ו'פני ד' דכאן הוא מלכות (עיין זוה"ק שלח

א) רבינו שם בתחילת הכלל כתב: "וכל מקום שאסרה תורה לפעול דבר בזולתו ואסרה גם כן מלקבל הפעולה ההיא מזולתו, אזי אם האדם עושה הדבר ההוא בו בעצמו. עובר שתיים - משום פועל ומשום מתפעל". וכדרכו האריך בראיות, וכאן הובא הנוגע לפרשתנו. (ב) וכן העירו על הרמב"ם שהשמיט התוספתא **בחסדי דוד** על תוספתא מכות שם ד"ה ומ"ש כאן, ובהר **המוריה** כלי המקדש פרק ב סוף אות כו.

רע"מ קעד. תורה אור לר"מ פאפרש על הפרשה לב, י ד"ה ועל, דהיא בחינת דין (עיין זוה"ק ויקרא יא: שם צו רע"מ לג), ו'פני' הוא מלשון כעס ורוגז, כטעם 'פני ילכו והניחותי לך' (שם לג, ד).

בית האוצר

מערכת א כלל קעה

ויאמר משה אל אהרן מה עשה לך העם הזה כי הבאת עליי חטאה גדלה (ל, כא).

טעם שאצל אהרן לא היה מעשה העגל ירהג ואל יעבור בגמרא כתובות (ל, א), אלמלי נגדוהו לחנניה מישראל ועזריה הוי פלחו לצלמא. ועיין שם בתוספות (ד"ה אילמלי) שעמדו על זה, דעבודת כוכבים ביהרג ואל יעבור (ראה סנהדרין עד), וכל שביהרג ואל יעבור - החיוב לסבול כל יסורים שבעולם ולא לעבור.

ועיין עוד כזה ברש"י על התורה (כאן) 'ויאמר משה אל אהרן מה עשה לך העם הזה כי הבאת עליי חטאה גדולה', וברש"י: כמה יסורים סבלת עד שלא תביא עליהם חטא זה, עכ"ל. ומוכח דאילו היו מייסרין אותו ביסורים לא היה לו לסבול. וכבר עמד גם שם הרמב"ם על דבריו, וכתב, ואיננו נכון בעיני, כי החטא הזה מן החטאים שיהרג עליהם ולא יעבור, עכ"ל.¹

לרש"י - הכשלה אינה חלק מהעבירה עצמה

וביישוב דברי רש"י נראה לענ"ד בפשיטות, דסבירא ליה כדעת הר"ן פרק בן סורר (סנהדרין עד: ד"ה רבא), דההכשלה לעבוד עבודת כוכבים - לאו מאביזרייהו דעבודת כוכבים הוא, ואיננה ביהרג ואל יעבור. דלאו ד'לפני עור' (ויקרא יט, יד) - לאו כללי הוא לכל התורה שלא להכשיל נגד מצותיו יתברך, יהיה איזה מצוה שתהיה, ולאו מאביזרייהו דעבודת כוכבים הוא, עיין שם. ואם כן כאן דהיה קפידת משה על שהכשילם בחטא עבודה זרה, וכמו שכתוב 'כי הבאת עליי חטאה גדולה', אם כן שפיר אין זה ביהרג ואל יעבור.

ולפי זה נראה, דהרמב"ן חולק אסברת הר"ן הנ"ל, וסבירא ליה דגם ההכשלה לעבוד עכו"ם הוא ביהרג כו'. ועיין מה שכתבתי בזה בלקח טוב כלל א (פסקא מז-נג), ובית האוצר מערכת א כלל נ"ב (ד"ה ואם הב') וכלל קל"א (ד"ה ודע).

מעשה עבודה זרה לאחרים אינו אלא בלאו

ושוב עיינתי באור החיים על התורה, וראיתי שכתב, וז"ל: 'מה עשה לך' וגו', פירוש, לצד שאיסור מעשה עבודה זרה לאחרים אינו אלא בלאו, מלקות לבד הוא שחייב, ואין זה מדברים שנאמר בהם ירהג ואל יעבור כו', עכ"ל. וצריך עיון שלא הביא דברי הרמב"ן ז"ל דכתב דהוי ביהרג ואל יעבור. וגם נראה מדבריו, דהקפידא בכאן היה על חטא עשיית עבודה זרה דהוא בלאו ד'ואלקי' מסכה לא תעשו לכם' (ויקרא יט, ד), והוא במלקות, דאילו חטא 'לפני עור' - הא ליתיה במלקות.

א) וכן נקט בשו"ת **אבני נור** חושן משפט סימן קמד ד"ה אשר, שהסך עצמו חייב אחת. אמנם **בחקי לב** אורח חיים סוף סימן סז ד"ה ויש, נסתפק בזה. והוא **אביר יעקב** כריתות ד"ה: ואם, שפלפל בזה. (ד) ורבינו מוסקי: "ועיין שם ברא"ם דהיה לו גירסא אחרת ברמב"ן, ולא זכיתי להבין גירסתו ודבריו ז"ל שם כלל, עיין שם היטב". וכוונתו למה שכתב שם במזרח: "הרמב"ן ז"ל טען ואמר, ואיננו נכון בעיני

'אלקי מסכה לא תעשו' - אם הוי מאביזרייהו דעבודה זרה ולולי דבריו ז"ל נראה לענ"ד כמו שכתבתי, דהקפידא בכאן היתה על חטא ההכשלה בעון עבודה זרה, וכדמוכח לישנא דקרא 'כי הבאת עליי חטאה גדולה', וזה הרי כבר מבואר בר"ן פרק בן סורר, והובא ברמ"א יורה דעה (סימן קנו סעיף א) דאינו ביהרג כו', מה שאין כן לאו ד'ואלקי' מסכה לא תעשו לכם', יש בו צריך עיון לענ"ד אם לא הוי מאביזרייהו דעבודת כוכבים - ואיתיה ביהרג כו'. ועיין ר"ן ריש פרק כל שעה (פסחים ה: מדפי הרי"ף ד"ה בכל) דכתב אלאו ד'לא ידבק בידך מאומה מן החרם' (דברים יג, יח), וז"ל: ואף על גב דליתיה אלא לאו עבודת כוכבים, הוא ממש כעבודת כוכבים, וכלהו לאוי דילה אמרינן ירהג ואל יעבור, עכ"ל. ואיפסק להלכה כן ברמ"א יורה דעה שם. וצריך עיון בזה על האור החיים ז"ל דכתב דרך פשיטות להיפוך.

ועל כל פנים במה שנוגע לפירוש רש"י הנ"ל, נראה לענ"ד שפיר כמו שכתבנו, דכיון דקפידא דמקרא זה הוא רק על ההכשלה בחטא, וזה הרי איננו ביהרג כו' - לדעת הר"ן הנ"ל, ועל כן גם רש"י הכי סבירא ליה, ועל כן שפיר פירש רש"י כמה יסורים סבלת כו', ובאתי רק להעיר.

אתון דאורייתא

כלל א

לא תשחט על חמץ דם זבחי וגו' (לד, כה).

מליקה חשובה שחיטה

ולכן המולק על החמץ עובר בל"ת ולא הקומץ

מצאתי בעזרת השם יתברך ראייה ברורה ונפלאה דמליקה בקדשים היא שחיטתו¹, מהא דאמרינן בפסחים (סג) דהמולק את העוף בערב פסח על החמץ עובר בלא תעשה, אבל הקומץ את המנחה על החמץ אינו עובר. וברש"י (ד"ה אינו) כתב וז"ל: דקמיצה וודאי לאו שחיטה היא, עכ"ל. וכוונתו דכיון דכתיב 'לא תשחט על חמץ דם זבחי', על כן בעינן 'שחיטה' דווקא.

ואם כן כיון דמולק על החמץ חייב, על כרחך דמליקה שחיבא שחיטה בקדשים. דאין לומר דאפילו אי אין מליקה שחיטה כלל, עם כל זה שפיר חייב - הואיל ועבודת המליקה היא במקום עבודת שחיטה בבהמה, דזה אינו, דהא גם קמיצת מנחה היא במקום שחיטה בבהמה, וכמבואר בזבחים (יג) ובכמה דוכתי (מנחות יג: שם קב), ועל כרחך דלענין שוחט על החמץ בעינן שחיטה ממש, ועל כן שפיר פטור בקמיצה הואיל ואיננה שחיטה, ואם כן מוכרח מזה דמליקה שחיבא שחיטה ממש בקדשים.

ומה שכתב רש"י דקמיצה 'וודאי' לאו שחיטה היא, צריך לומר ככוונת תיבת 'וודאי', דמליקה - נהי דאיננה שחיטה סתמית, עם כל זה בעוף קדשים על כל פנים היא שחיטה, או דנהי דאיננה שחיטה לגבי זרים, עם כל זה לגבי כהנים על כל פנים שחיבא שחיטה, מה שאין כן קמיצה דוודאי לאו שחיטה הוא כלל וכלל, ודוק. ויש לעיין עוד הרבה בכל זה, ובאתי רק להעיר.

שאיין החטא הזה מן החטאים שיהרג עליהם ולא יעבור. ואני שמעתי ולא אבין, כי גם רש"י ז"ל לא אמר אלא שהיה לו לסבול יסורין לא שיהרג.

ה) רבינו חקר שם בנידון זה, האם מליקה היא נבילה באמת - ומותרת לכהנים מגזירת הכותב, או אמרינן מליקתו זו היא שחיטתו, עיין שם בארובה. והבאנו כאן ראייה בענין השייך לפרשתנו.

השבת שייכת רק לבני ישראל

ועובד כוכבים ששבת חייב מיתה - שמכניס את עצמו בחיוב כישראל

מתוך: אוצרות יוסף מאמר לבנה; בית האוצר מערכת א כלל א -

ספירת המלכות ניתנה רק לישראל

נודע ב**יסודי החכמה** (עין זוה"ק בראשית כו: שערי אורה שער א דף ט. ד"ה ועתה) כי ספירת המלכות מתייחסת רק לישראל לבד ולא לעכו"ם. וזה טעם הכתוב (שמות יב, ב) 'החודש הזה לכם', שנדרש במדרש רבה (שמו"ר טו, כג) על הלבנה שהלבנה ניתנה לישראל, והכוונה על הלבנה העליונה - ספירת המלכות אשר ניתנה לישראל.

וזה גם כן טעם הכתוב (תהלים כט, יא) 'ד' עוז לעמו יתן'. וזה על פי המבואר בבראשית רבה (צט, ו) על הכתוב (בראשית מט, א) 'יתר שאת ויתר עוז', וז"ל: אין 'עוז' אלא מלכות, שנאמר (שמואל א ב, ב) 'ויתן עוז למלכו', עכ"ל. וזהו 'ד' עוז לעמו יתן', היינו שהשם יתברך נתן את המדה הנקראת 'עוז' לישראל. ועניין הכתוב הזה הוא כעניין הכתוב (מלכה ז, ט) 'נתן אמת לענקב חסד לאברהם', שפירושוו **המקובלים** (עין זוה"ק יחי ריג; שערי אורה שער ז דף עט). שהשם יתברך נתן המדה הנקראת 'אמת' לענקב, והמדה הנקראת 'חסד' לאברהם, וכן 'ד' עוז לעמו יתן', הכוונה שנתן לעמו המדה הנקראת 'עוז'.

שבת כנגד ספירת מלכות

והנה שבעה ימי השבוע הם לעומת השבע מדות - חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד מלכות, היינו יום א' בחסד, יום ב' בגבורה כו' כנודע (עין זוה"ק יתרו לב: תיקון סט קו: פרדס המנונים שער כג פרק י ערך 'ימים'), עד שנמצא יום השבת בחינת המלכות (עין זוה"ק פקודי רנה: ש צו רע"מ כט:). ועיין שבת (ק"ט). רבי ינאי מיעטף וקאי אפניא דמעלי שבתא, ואמר בואו ונצא לקראת שבת המלכה, עכ"ל הגמרא. הרי שתיאר את השבת בשם 'מלכה', וזה מפאת היות השבת בבחינת המלכות שלמעלה (עין זוה"ק עקב רע"מ רעב:).

שבת שאין לעכו"ם חלק בו נקרא 'ברית'

וזה טעם הכתוב 'ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורותם ברית עולם, בני ובני בני ישראל אות היא לעולם וגו', היינו שהיא רק בני ובני בני ישראל ואין לעכו"ם חלק בה. ועבור זה נקראת 'ברית', כי בהיותה רק בינו יתברך ובניו הנה יש בה עניין כריתות ברית בינו יתברך לבניו, וכמובן.



גוי ששבת חייב מיתה - שאינו משמרה כתיקנה

ראיתי ב**בילקוט** (בפרשתו רמז שצא ד"ה אמר), וז"ל: אמר רבי יוסי בר חנינא, עובד כוכבים ששמר את השבת כו' חייב מיתה, למה, שלא נצטווה עליה, ואינו משמר אותה כתיקנה, עכ"ל. והוא לקוח מדברים רבה (א, כא), ובדברים רבה שם ליתנהו להני תיבות 'ואינו משמר אותה כתיקנה', ועל כל פנים לפי נוסחת הילקוט דגרס 'ואינו משמר אותה כתיקנה' מוכח, דמשום זה הוא דמתחייב מיתה.

א) ובאוצרות יוסף דרוש ג פסקא יד, ביאר בזה עוד רבינו: "... כי השבת עניינו שחזור לשביטה שלפני הבריא, ועל כן רומז לאלף השביעי - יום שכולו שבת - כמבואר **ברמב"ן** בראשית (ב, ג ד"ה היום), דבאלף השביעי יהיה גם כן חורבן הבריא וחזרת השביטה שלפני

משמר אותה כתיקנה, מוכח דהוא דבר שאין לו מציאות בנח לפחיתות ערכו, שיהיה נזהר ונשמר לבלי בוא לידו מלאכה בשוגג על כל פנים וכנ"ל. ואם כן הדרא קושיא לדוכתה, דאם כן כל שכן אם היה מצטווה עליה, שהיה מתחייב, ומה זה שאמר 'למה, שלא נצטווה עליה'.

אילו נצטווה - בהכרח היה רק שמירה ממוזד ולא משוגג

ונראה בזה על פי ש"ס בכורות (יז), דפריך התם אמאי דאמר דאי אפשר לצמצם, וז"ל הגמרא: תא שמע, מומדת כלים, מומדת מזבח. ומשני, שאני התם דרחמנא אמר עביד, ובכל היכא דמצית למיעבד ניחא ליה, עכ"ל הגמרא.

ואם כן נראה גם כאן כן, דכיון דהבן נח לפחיתות ערכו, אי אפשר לו להיות נשמר ונזהר לבלי בוא לידו אחת מל"ט מלאכות בשוגג, דלא בדיל מיניהו כולי שעתא, אם כן אם היתה באה המצווה אל הבן נח בעצמם שישמרו שבת, שוב ממיילא הרי היה בהכרח כוונת המצווה רק על השמירה והזהירות ממלאכת מזיד - האפשרית לו, אבל השמירה והזהירות היתירה גם מן השוגג - הבלתי אפשרות לו לפחיתות ערכו, ממיילא הרי לא היתה בכלל כוונת המצווה כלל, דרחמנא האמר רק - עביד כפי מאי דמצית למיעבד, ואם כן ממיילא לא היתה מלאכת שוגג הבאה לידו - מפאת פחיתות שאי אפשר לו להזהר - עבירה כלל ולא היה מתחייב עליה כלל, וכמובן.

חיוב מיתה לפי שנכנס לדבר שאי אפשר לו לקיימו

מה שאין כן עתה, דהבן נח לא נצטווה כלל על השבת, ובאתה מצות שבת רק לישראל, וישראל הרי יכולים בקדושתם לשמור ולהזהר ביותר, מבלי בוא לידם מלאכה אף בשוגג חלילה, ואם כן הרי בכלל כוונת המצווה עתה גם הזהירות בתכלית מן השוגג, ואם כן ממיילא אם בן נח שומר שבת עתה, והוא אינו מצווה עליה רק ישראל, אם כן הרי ענין השמירה בהכרח, לקיים מצות שבת שנאמרה לישראל, והוא מכניס את עצמו על ידי כן לכלל חיוב מצות שבת כפי מה שנאמרה לישראל, אשר היא כוללת הזהירה והשמירה בתכלית גם מן השוגג, וזה הרי אי אפשר לו, ועל כן שפיר הוא מתחייב מיתה, ומידו תהי זאת לו, שהכניס את עצמו בחיוב אשר אי אפשר לו לקיימו, ומתחייב עליו מיתה.

וזהו המשך דברי הילקוט 'למה, שלא נצטווה עליה, ואינו משמר אותה כתיקנה', דאילו היה נצטווה עליה, לא היה מפסיד מה שלפחיתותו אינו משמר אותה כתיקנה, דכיון דהוא עצמו נצטווה עליה, אם כן הרי אין השמירה מורה היותו מכניס עצמו בחיוב שמירת שבת דישראל, כיון שגם אל הבן נח בעצמו נאמרה המצווה, והמצווה שנאמרה אל הבן נח - הרי הוא רק שישמור אותה כפי כחו ויכולתו, ועל כן שפיר לא היה מתחייב.

מה שאין כן עתה, דהוא לא נצטווה עליה, רק ישראל הוא שנצטווה עליה, אם כן הרי הוא מכניס את עצמו על ידי השמירה בחיוב שמירת שבת דישראל, וישראל הרי ביכולתם לשמרה כתיקנה, ואם כן הרי הוא בכלל החיוב השמירה כתיקנה בתכלית, ועל כן שפיר הוא מתחייב על ידי שאינו משמר אותה כתיקנה, ודו"ק ונכון בסייעתא דשמיא.

שלפני העולם..."

ב) רבינו **בבית האוצר** מערכת א כלל א אות כג ביאר: "... אי אפשר לו להזהר לבלי עשות בשגגה אף אחת מל"ט מלאכות, דלא בדיל מיניהו כל ימי החול...".

כיון שמחייב עצמו לשמור שבת מתחייב ישראל ונענש כבן נח והטעם צריך לומר, דכיון ששומר שבת, על כרחו מכניס את עצמו בזה בחיוב שמירת שבת, ונעשה השבת אצלו חיוב כמו בישראל, ועל כן נענש גם כן על חילול השמירה כמו בישראל. וביותר יש לומר, דכיון שעצמותו הוא בן נח, לכן נידון גם בחיוב דשבת כפי דין הבן נח, ועל כן כיון שאין משמר אותו כתיקנו, לכן אפילו עושה רק מלאכת לאוין דשבת - כמחמר (שבת קנג), והבערה אליבא דרבי יוסי (שם ע), ותחומין אליבא דרבי עקיבא (שם קנג), עם כל זה גם כן מתחייב מיתה, דהא בני נח כל אזהרתן זו היא מיתתן (עין סנהדרין נ.ו). וכן אפילו עושה מלאכה רק בשוגג גם כן מתחייב מיתה, דבן נח נהרג על השוגג, וכמבואר ברש"י מכות (ט. ד"ה לפיכך). ועל כן אמרו סתם דבן נח ששבת חייב מיתה, דוודאי אין הבן נח מוזהר כל כך, ולא ימלט שלא יעשה מלאכת לאו או מלאכה בשוגג על כל פנים ויתחייב מיתה, ודו"ק.

חיסור באמירת סימני הקטורה

חייב מיתה - דנותן בהזכרה דין הקטרה

וקצת דוגמא לזה **בבית יוסף** אורח חיים (סימן קלג ד"ה כתב), דהאומר סמני הקטורה וחיסור אחד מהן בדיבורו - חייב מיתה, כמו בהקטרה דאם חיסר אחד מכל סמניה חייב מיתה (כריתות ו.), עיין שם.

הטעם על כרחך, דכיון דמוכר סמני הקטורה, ורוצה שתעלה לו ההזכרה במקום ההקטרה, על כן הוא נותן על ידי כך אל ההזכרה - דין ההקטרה, ומתחייב גם כן עונש על החסרון בהזכרה כמו שהוא בההקטרה. ועל כן הכי נמי, כיון דמשמר שבת כישראל, ורוצה שיקבל שכר על השמירה כישראל, לכן הוא מתחייב גם כן בעונש על חילול השמירה כישראל, אלא דכיון דהוא בן נח, על כן העונש שלו הוא דבר הנחשב עונש לבן נח, דהיינו מיתה - דבן נח כל עונשו מיתה, ודו"ק היטב.

קושיא בלשון הילקוט 'שלא נצטווה עליה'

והנה נשאר עלינו עדיין חובת ביאור, לבאר דברי הילקוט, מה שאמר 'למה, שלא נצטווה עליה, ואינו משמר אותה כתיקנה'. דלכאורה הך ד'שלא נצטווה עליה' אין לו ביאור עדיין, דהא כל שכן אילו נצטווה עליה ולא היה משמרה כתיקנה, דוודאי היה מתחייב.

ואין לומר הכוונה, דאם היה מצטווה עליה היה רזי וזהיר בשמירתה ביותר, והיה משמרה אז כתיקנה. דזה אינו, דאם יש מציאות שישמרה כתיקנה, הא תו לא שייך למימר דרך כלל 'עובד כוכבים ששמר את השבת חייב מיתה - מפאת שאינו משמר אותה כתיקנה', שהרי אם יזדרז ויזהר וישגיח על עצמו לשמרה כתיקנה, הרי אז לא יתחייב מיתה, ומדאמר דרך כלל 'עובד כוכבים ששמר כו' חייב מיתה, למה כו' ואינו

ידוע תדע

הרחבת הידיעות במשנתו של רבינו

'את חג המצות תשמור' (לד, יח) - לימד על חולו של מועד שאסור בעשיית מלאכה (חגיגה יח). לדעות שמלאכת חול המועד אסורה מדאורייתא - האם העושה בהם מלאכה חייב מלקות?

תשובה לידוע תדע' מפרשת תצוה: מה עונשו של כהן הדיוט שעבד עבודת כהן גדול? עיין אתון דאורייתא כלל י"ד ד"ה עוד



מכתבי הלומדים עם הארות ומשא ומתן במשנת רבינו

לכבוד מכון אוהבי תורה, הע"י.

בש"ת בן פורת לרבינו הגר"ר ענגיל זצ"ל (ח"א סי' ב אות ד ד"ה ואולם), פשיטא ליה דטבילה בזמנה מצוה היא דוקא בזמנה, אבל לאחר הזמן לא היו בכלל מצוה שיש בטבילה בזמנה הלא ככל זריזין מקדימין למצוות, יע"ש.

מיהו בגליוני הש"ס נזיר סו. כתב: ואולי לומר דאין בטבילה דין זריזין מקדימין לטבול מיד בבוקר אפילו למ"ד טבילה בזמנה מצוה, ועל כן איחר הכתוב זמנו וכתב לפנות ערב, לומר דרשאים לכתחילה לאחר טבילתו עד לפנות ערב, יע"ש.

ויש לציין על זה מדברי הרש"ש (מגילה ה). שכתב וראיתי להטורי אבן (ר"ה ד: ד"ה ורבנן), דפשיטא ליה דכיון שלא חג ביום טוב ראשון שוב כל הימים שוין ורשאי לכתחילה להמתין עד יום טוב האחרון, ע"ש. וכך הביא בשו"ת בית שערים (יו"ד סי' שפ) דכיון שהוא תשלומין יכול לאחר ואין קפידא, חוץ ממילה דאסור לעמוד ערל, יע"ש.

ובספר פרי עץ הדר (אתרוג, ח"ה דני: ד"ה ויש) כתב: ויש ראה יותר חזקה דבחשש שיעשה איסור באונס אין חוששין למיתה בזמן מועט, מחגיגה (ט). מי שלא חגג ביום טוב ראשון חוגג והולך כל הרגל אף ביום טוב האחרון, ומשמע דגם לכתחילה יכול להמתין מלהקריב חגיגתו עד יום האחרון, וכך כתב הרמב"ם (ה' חגיגה פ"ד ה"ה) ומצוה להקדים ולהקריב בראשון, לא הקריב בראשון בין בשוגג בין מזיד יקריב שני, וכל המאחר הרי זה מגונה, הרי דאין כאן איסור רק שאינו מן הזריזין, וכך הביא בטורי אבן (ר"ה ד: ד"ה ורבנן) וכן מוכח מיומא (עב. תוד"ה נעביד) וכו', עכ"ל. וכך הביא בספר דברי חיים על מסכת ע"ד להגר"ר חיים זלמן צבי שרל ה"ד (ה: ד"ה והנה ברש"י) דיכולין לאחר לכתחילה עד יום האחרון, יע"ש. ועל נדה (טו: רד"ה אם זכר הוא) כתב, ועוד שהרי היא יכולה לאחר קרבנה כל זמן שתצוה, ע"ש.

אך בירושלמי שבת (פ"ב ה"א ומגילה פ"ב ה"ה) איתא, וכן חמיי"ן רבנן מקדימין ליעבורה, רב נחמן בשם רבי מנא, מצוה להקדים כדי לזרז במצות. ופירש הפני משה דאם עבר זמן טבילתה של נדה שהיא בלילה כשטובלת בזמנה דקיימא לן כל מחוייבי טבילות טובלין כדרך ביום חוץ מגדה ויולדת שאינה טובלת אלא בלילה, אבל עבר זמנה אז טובלת אף ביום, ורב נחמן אמר מצוה להקדים כל מה שתוכל, יע"ש.

אמנם י"ל דטבילה שאני משאר מצוות, דהא אסור לאשה לשהות בטומאתה, כדאיתא בירושלמי נדה (פ"ב ה"ד). ובאמת כל עיקר טבילה בזמנה דמצוה הוא גם כן אינו אלא משום זירוז מצוה שממחר לטהר עצמו, כדאיתא תענית (יג. רד"ה אלא לאו בצונן). [וביומא (ח. רד"ה טבילה בזמנה מצוה) איתא דכתיב 'וחטאו ביום השביעי וכבסו בגדיהם ורחצו', לא בא זה אלא ללמד על הטבילה שתהא ביום השביעי וכו'. ובשבת (קכא. רד"ה טבילה בזמנה מצוה) איתא דכתיב 'והיה לפנות ערב ירחץ במים'.]

ובשו"ת בית יצחק (אור"ח ססי' פו) כתב בשם המחנה לוי (ביצה יח). דטבילה אחר זמנה לאו מצוה היא, ודחה את דבריו וסבירא ליה דאף על פי שעבר זמנה יש מצוה בטבילה, דאם לא כן הוי מצות עשה שהזמן גרמא דנשים פטורות, יע"ש. ומה שהעיר עליו בשו"ת מחזה אברהם (סי' יג). וכך הביא בשו"ת מרה"ם שיק (אור"ח סי' רפה) דטבילה אחר זמנה לאו מצוה הוא כלל, ומכל מקום לא הוי מצות עשה שהזמן גרמא, דאין הזמן גורם החיוב אלא הוא קביעות הזמן שחייב לעשות אז, יע"ש. ועיין שו"ת שאילת יעקב (ח"א סי' קי). [וראה במאסף שמחת תורה (שנת תשפ"א, גליון א' ע' רמג-רמד) מה שכתב הגר"ר שאול אלטר שליט"א].

ובספר לחם ושמלה (סי' קצו סקצ"ב) כתב: ולא אמנע מלכתוב כי אנכי נבון קצת בהא דכתבו הפוסקים דלאחר זמנה שוב ליכא מצוה (רק מחמת פירי), כי לולי דבריהם הקדושים הייתי מדמה דהא דאמרין טבילה בזמנה מצוה לאו לאפוקי שאם עבר זמנה דאינה מצוה, אלא לומר דהמצוה היא שלא יהא את הטבילה אלא מיד שיגיע זמנה אל יעמוד בטומאתו ויטבול עצמו מיד, אבל לעולם גם כשעבר ולא טבל בזמנו, גם אחר כך כל שעתא ושעתא המצוה רמיא עליה שלא לעמוד בטומאתו רק יטבול (וכן משמע לכאורה מלשון הירושלמי דאמר אסור לאשה לעמוד בטומאתה), אבל בטלה דעתי הענינה נגד רבותינו הראשונים ז"ל שלא פירשו כן ע"כ. וראה תשובות חתם סופר (א"ח סי' קצו).

מכל מקום מפורש בירושלמי הנ"ל לפי פירוש הפני משה, דאף על פי שעבר תחילת זמנה של מצוה עדיין יש לזרז לעשותו כל מה שיוכל להקדימו. וכדברי רבינו יונה (ברכות טו) וכן פסק בשולחן ערוך אור"ח (סי' נה ס"ב), אם לא קרא אותה קודם הנץ החמה יש לו להקדים לקרותה במהרה כל מה שיוכל. ובשו"ת עמק הלכה להגר"ר טובי' גולדשטיין ז"ל (ח"ג ססי' ד) כתב דהרמב"ם (פ"א מה' ק"ש ה"א) חולק על הרבינו יונה וסבירא ליה דאחר הנץ אין צריך למהר לקרותו מיד, יע"ש. ועיין עוד חזון איש (נגעים סי' יג אות יז).

ידידכם דו"ת ותזכו להרבות פעלים ולהפיץ תורת רבינו ז"ע להיות תורתו מכרזת בחוצות חיים שלמה אברהם, וויליאמסבורג יצ"ו [מח"ס ברכת שלמה: דברי שלמה; דבר תורה עה"ת. ועוד]

פרשת הירושלמי המזוייף (ה)

חזות דעת קדשו של רבינו הגה"ק רבי יוסף ענגיל זי"ע שעמדה לפני גדולי דורו בהכרעת המערכה

הגה"ק בעל 'אבני נזר' מסאכאטשאב זצ"ל כותב, כי לאחר ש"הפצירו בו בהמו"ל שיברר מקום מוצאם למען לברר אם אמת הדבר שכתב בהקדמתו שם וממקום קדוש יהלכו, ואינו רוצה, ויען המו"ל איננו מוחזק בעולם לחכם נאמן, אדרבה, הרבה מחכמי הדור מעררין על מהותו שאין לסמוך עליו בדבר גדול כזה... בכך הנני מן המודיעים לאחינו בני ישראל, שלא יקנו את הספר הנ"ל עד שיברר המו"ל מקום מוצאו לפני גדולי הדור ממדינתנו ומחוץ למדינתנו והם יתנו עידיהן עליו שהוא כתב יד אמיתי, ואז נבואה שערי"ו.

כך גם הגה"ק רבי מאיר יחיאל מאוסטראווצא זצ"ל כותב: "אני מסכים לכ"ג לגזור על הגאון המו"ל הירושלמי שיראה גוף הכתב. ואני אומר להיפוך מדברי כבוד גאון שליט"א, כאשר הוא האמת לפי דברי המו"ל שהוא בעצמו היה לו הכתב יד מהירושלמי, מוטל עליו בכל אמצעי כוחות להראות את הכתבים, כדי שלא להוציא לעז על ספרים קדושים, ואם הוא יתשלם נמצא שהוא הגורם והוא המוציא שם רע על הירושלמי והעון ח"ו תלוי בו".

הגאון מראגאטשאב זצ"ל קיבל את ספר הירושלמי מאת ה'כלי חמדה', שביקש ממנו לעיין בו ולהביע את דעתו, וכך השיב לו: "אמש בלילה לקחתי לי עת איזה זמן לעיין בהכרך, והנה מאוד אני נבון, כי לדעתי הוא כסף סוגים מצופה כו', ויש בו כמה דברים... וכמעט בכל דף נראה לעין שהוא שלטו בו זרים... וכשיהיה זמן הבי דואר פתחו אשלחו חזרה, כי יש בזה חשש דאל תשכן כו'... והנה הוא רק מלוקט מהירושלמי והראשונים, ויש בו דברים אשר לא נתנו לכתוב... ועל דבר הדפסה כנגד הכרך הנורא, ודאי מהראוי לפרסם כדי שלא יגררו אבתריהם...".

וכך גם הגאון בעל 'חלקת יואב' זצ"ל, שמפקפק בכך שאין שום עדות ברורה מאת המו"ל על מקור כתבי היד, אך בתוך הספר היה נראה לו שאיננו מזויף לגמרי, אבל נמצאו בו זיופים, כיון שלשון הירושלמי משונה משאר הירושלמי, וכן קשה על חידושים שונים שבירושלמי החדש, אשר הראשונים שנראה מדבריהם שהיה להם ירושלמי לסדר קדשים, לא יתכן שלא הזכירו דברים אלו.

[המשך בגליון הבא בעז"ה]

נסיגנות אחרונים לבירור האמת לאחר מכן מגלה ה'כלי חמדה' זצ"ל את כל התלאה אשר מצאתו בעת אשר ניסה לפנות אל המו"ל כדי לברר את האמת, עד שהגיע לכלל החלטה להדפיס את קונטרסו זה:

"הקונטרס הזה מונח אצלי זה זמן רב, נגמר ונדפס, ולא הוצאתיו לאור עד עתה, כי הרבה השתדלתי אצל המו"ל את הירושלמי שיברר האמת, ולא יאומן כי יסופר גודל ההפצרות ובקשות שבקשתי אותו בשם מרן הגאון הקדוש מגור שליט"א בתור ראש לחבורת 'דובבי שפתי ישנים' אשר קנו אצלו ספרים בסך מסוים. שיברר לנו האדרעססין של מקורי הכתבי ידות והוא דחה אותי סיוס אל יום, וכאשר ראיתי כי אין קץ לדברי רוח, כתבתי אליו מכתב גדול בשם כבוד קדושת מרן שליט"א מגור שאם לא יברר לנו 'מקום' ושמות האנשים הנמצאים אצלם הכתבי ידות, אז לא נוכל לחשות בזה, ונדפוס בהסכמת גדולי הדור איסור על הספר הנ"ל, כי אין זה דבר קטן לכזב בתורת אמת.

"וכתב לי בראשונה כי עוד לא קרא את המכתב היטב, יען כי שלחו לו לדרך והוא אינו בקי בכתב שלנו, ובטח יעשה הכל כבקשתינו. ואחר כך כתב לי מכתב באריכות ושפך חמתו עלי על כי אני כותב לו התראות, וכי אני יחיד בדבר, וכיוצא בזה. ולא השבתי לו כלום על זה, כי ראיתי שאינו רוצה לברר הדבר. אחר כך כתב לי עוד הפעם כי אם הרב מראטערדאם שליט"א ישליש אלף ושני מאות רוכ"מ מה שהזיק לו על ידי הוצאת שם רע, אז יברר האמת. וגם על זה לא עניתי לו כלל, ובאמת אי אפשר להאמין למי שאינו רואה בעצמו את כל הנכלים והשקרים אשר בכתביו אליו יותר משנה, ואין יתהפך בתחבולותיו להשמיט הדבר. וכבר היה הכל למראה עיני מרן הקדוש שליט"א מגור.

"ואחר כך כאשר ראה שאין אני משיב לו כלל, הפך ידו למלחמה עלי והדפיס במכתבי העתים 'מוחזיקי הדת' כתב פלסתר עלי שאני אגענט (סוכן) של הרב מראטערדאם, וששקר הדבר שמרן שליט"א מגור לא ציוני על ככה כלל... וכיוצא בזה דברי כזב ושקר... אמנם אמרתי, עתה בא העת שלא לחשות עוד ולהדפיס קונטרס זה".

הכרעת גדולי הדור

כאן מביא מכתבים מאדירי התורה, גדולי דורו המסכימים עמו שכל עוד לא ימצא המו"ל העתק מכתב היד של הירושלמי, אין לקנות את הספר ואין ללמוד בו.

ויקיים על כל פנים שמחת הבית בשני ימים טובים, כיון דלא היה אפשר לו יותר מזה, וזה פשוט.



המתעצל והמתאחר במצוה נקרא 'פושע'

עיין ברכות (גג), ואל יכנס אחרונה לבית המדרש, משום דקרו ליה 'פושע'. ודוגמא לזה בבא מציעא (נה), כי היכי דלא ליקרו להו פושעים. ועיין בברכות בגליון דמובא גירסת רש"ל (שם ד"ה משום) 'עצל' תחת 'פושע', והיינו דלא ניחא ליה תיבת פושע, שהרי אין כאן פשיעה רק עצלות - שמתעצל ומתאחר לבוא לבית המדרש, ועל כן גרים 'עצל' תחת 'פושע'.

ובמחילת כבוד תורתו הרמה לא הוצרך לזה כלל, דעצל ומתאחר במצוה קרינן ליה בגמרא פושע, עיין חגיגה (ג), דעל הברייתא - ואין נראין חצאין משום שנאמר (דברים טז, טז) 'כל זכורך', אמר התם, ואין נראין חצאין כו', סבר רב יוסף למימר, מאן דאית ליה עשרה נים, לא ליסקו האידינא חמשה ולמחר חמשה. אמר ליה אביי, פשיטא, הי מינייהו משוית להו פושעים והי מינייהו משוית להו זריזין. וברש"י (ד"ה א"ל), האי נמי לא תיביע לך קרא, דבלאו קרא נמי פשיטא - מאחר שתניב את כולן אנא ידענא דכל אחר צריך לזוז את עצמו, דהיאך יאמר האב לאלו הו זריזין ולאילו הו עצלנין, עכ"ל. הרי דלעצלנים קרינן להו פושעים. ועל כן גם בברכות שפיר הגירסא נכונה 'פושע', והכוונה עצל.



בני ישראל נקראים 'רעים' של הקב"ה

בשבת (לא), דעלך סני לחברך לא תעביד. וברש"י (ד"ה דעלך) כתב, 'רעך ורע אביך אל תעזוב' (משלי כז, ז) - זה הקדוש ברוך הוא, אל תעבור על דבריו כו'.

וכזה מצינו שנקראו הצדיקים ריעים להקדוש ברוך הוא בכתוב (תהלים קלט, ז) 'ולי מה יקרו רעין קל', דקאי על הצדיקים שהם רעים כביכול לו יתברך - עיין תוספות בבא בתרא (ז) ד"ה אילימא, ועיין סנהדרין (חג). ועיין אור החיים על התורה ויקרא (פרשת קדושים יט, ז) על הכתוב 'לא תשנא את אחיך בלבבך', מה שהביא מן התנא דבי אליהו (רבה פרק יח), וכל מה שכתב שם, והעתקתי דבריו בבית האוצר ערך אחוה (כלל ג ד"ה וע"ע באוה).

ועיין עוד חגיגה (ז) 'הוקר רגליך מבית רעין', עיין שם ברש"י דכתב 'מבית רעין' - זה הקדוש ברוך הוא שקרא ישראל 'רעים', שנאמר (תהלים קכב, ח) 'למען אחי ורעי'.

לראשונה מזה צ"ד שנים

אוצר כלום ונפלא

בענין שביעית בזמן הזה

הספר המפורסם **אוצרות יוסף**
 יסודות וגורמי מצות השמיטה כמון זה מאור התורה הכתוב של שד התורה גאון הגאונים
הגה"ק רבי יוסף ענגיל זיע"א
 בהספת קניניה 'תפארת יוסף' בו מאספו פנינים יקרים ומגולאין שבין מכל ספרי רבינו. על משניות וירושלמי מסכת שביעית וכלל עניני השמיטה

ניתן להשיג בחנויות הספרים המובחרות
 לפרטים ולקבלת הספרים עד הבית, מכוון אוהבי תורה: 1800-200-855
 בח"מ: 1800200855@gmail.com

הצטרפו לאלפים שזכו לישועות בזכות הבטחתו הפלאית של רבינו:
"כל מי שייסייע בהדפסת החיבורים שלי - אהיה לו למליץ יושר בעולם העליון"
חיינו עכשיו: 1800-200-855

קולמוס
 מכוון אוהבי תורה

'פרנס המתגאה על הציבור'

הוא כמי 'שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק'

בגמרא חגיגה (ה), תנו רבנן, שלשה הקדוש ברוך הוא בוכה עליהן בכל יום, על שאפשר לעסוק בתורה ואינו עוסק וכו', ועל פרנס המתגאה על הציבור.

זה דבר אחד עם 'שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק', דברושלמי (ברכות פ"ה ה"א) - הובא בתוספות ברכות (לא. ד"ה רב) - דעוסק בצרכי ציבור כעוסק בתורה דמי. ואולם אם הוא מתגאה על הציבור - ואין עסק פרנסתו עם הציבור בנחת וענוה כראוי, וודאי דאין לו מעלת עוסק בתורה, ועל כן כיון דאפשר לו שלא להתגאות [ואז מה שהוא פרנס על הציבור ועוסק בצרכי ציבור היה נחשב כעוסק בתורה] ומתגאה, הא הוה ליה ממיילא אפשר לעסוק בתורה ואינו עוסק, ודו"ק.



רב אידי פנין לזמן שיהיה שני ימים טובים בביתו

בגמרא חגיגה (ה), רב אידי וכו' הוי רגיל דהוי אזיל תלתא ירחי באורחא וחד יומא בני רב, והוי קרי ליה רבנן בר בי רב דחד יומא וכו'. וברש"י (ד"ה ה"ה), מנהלך שלשה חדשים היה מביתו לבית המדרש, ונסע מביתו אחר הפסח, ולומד יום אחד, וחוזר לביתו לשמח את אשתו בחג הסוכות, עכ"ל.

גם בשבועות יש חיוב לשמח את אשתו

מה שכתב רש"י, דהיה בביתו בפסח ובסוכות ולא בשבועות, ודאי אין הטעם מפאת דחיוב שמחת הבית אינו רק בפסח ובסוכות ולא בשבועות, דזה אינו, דחיוב זה הוא בכל הימים טובים בשנה, כמבואר בסוכה (כז) תנו רבנן, מעשה ברבי אליעזר ששבת בגליל העליון בסוכתו של רבי יוחנן בר אלעי וכו'. היכי עביד הכי, והאמר רבי אליעזר אין יוצאין מסוכה לסוכה וכו'. רגל אחר הוא. והאמר רבי אליעזר משבח אני את העצלנין שאין יוצאין מבתיהן ברגל. שבת הוא (ע"ל הגמרא סוכה). ואם כן מדלא משני שבועות הוא, מוכח דגם בשבועות יש חיוב זה. וברש"י שם (ד"ה רגל אחר ה"ה) כתב להדיא כגון עצרת וכו', עיין שם, ועל זה פריך והאמר רבי אליעזר משבח אני וכו', ואם כן מבואר דגם בשבועות יש חיוב זה.

וכונת רש"י דחגיגה הנ"ל, היא רק דכיון דהוכרח ללכת ששה חדשים, שלשה בהולכה ושלשה בהחזרה, על כן פנין ההליכה בזמן כזה שיהיה על כל פנים שני ימים טובים בביתו,

ההבטחה האחרונה שמחוללת פלאים:

"כל מי שייסייע בהדפסת החיבורים שלי, אהיה לו למליץ יושר בעולם העליון"

(הבטחתו של רבינו ז"ע סמוך להסתלקותו, באזני חתנו הגה"צ רבי יצחק מענדל מרגנשטערן זצ"ל - מייסד וראש חברת 'אוהבי תורה' להוצאת ספרי רבינו)

לרכישת הספרים (במשלוח עד הבית), לקבלת הגליון ולתרומות:
 טל: 1800-200-855 | דוא"ל: ot035104720@gmail.com